

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه ۹ از مطبوعات

فاطمه دانشورحسینی^۱

چکیده

این تحقیق برای دسترسی به میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه آزاد منطقه ۹ از مطبوعات و نقش عوامل مؤثر بر آن انجام شده است. روش تحقیق فوق توصیفی، اکتشافی، کاربردی، مقطعی و پیمایشی بوده و بر روی ۴۰۰ تن از دانشجویان منطقه ۹ که از ۶ واحد ابتدا به تصادف واحدها و سپس به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای دانشجویان انتخاب و انجام شده است. در مجموع شاخص بهره‌مندی کلی از مطبوعات نشان داد که ۲۶ درصد دانشجویان هرگز مطبوعات را مطالعه نمی‌کنند و ۵۴ درصد آنان به ندرت یا گاهی مطبوعات را مطالعه می‌کنند و تنها ۲۰ درصد آنها اغلب یا همیشه از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند. از طرفی نتایج آزمون فرضیات (با توجه به نتایج آزمون ناپارامتری من ویت نی) نشان داد که بین ویژگیهای فردی دانشجویان نظیر جنس، وضعیت تأهل و رشته تحصیلی آنان و میزان بهره‌مندی‌شان به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد.

کلید واژه‌ها

مطبوعات، وسایل ارتباط جمعی، پیام، پیام دهنده، پیام گیرنده

---

^۱ عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد جام

مقدمه

مطبوعات به عنوان یکی از مهمترین رسانه‌های جمعی، نقش مهمی را در شکل‌گیری واقعیت‌های اجتماعی و افکار عمومی مخاطبان ایفا می‌کند. با ارائه اطلاعات درست، لازم و کافی، اظهارنظرها و دیدگاه‌های مختلف بررسی و تشریح رویدادها، مطبوعات می‌توانند خوانندگان خود را در تصویرسازی ذهنشان از جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند یاری دهند. علاوه بر آن مطبوعات کارکردهای دیگری نیز دارد از جمله آن که مطبوعات در ارتقای سطح علمی، فرهنگی و اجتماعی افراد جامعه نقش مهمی دارد و به عنوان پل ارتباطی بین حاکمیت سیاسی و مردم می‌تواند در جهت دادن و هماهنگ کردن افکار عمومی به ویژه در شرایط بحرانی ایفای نقش کند به همین دلیل امروزه مصرف سرانه مطبوعات به عنوان شاخص توسعه کشورها مطرح شده و دولتها به شیوه‌های مختلف از این صنعت پشتیبانی می‌کنند.

به طور کلی بحث و تحقیق پیرامون وسایل ارتباط جمعی از جمله مطبوعات از سه جنبه قابل بررسی است: پیام و پیام‌دهنده و بالاخره پیام گیرنده، هر سه وجه مزبور موضوع تحقیقات عدیده‌ای در حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی و بویژه جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی بوده‌اند. به عنوان مثال بخش نخست (پیام) موضوع تحقیقات متعددی در حوزه روش‌شناسی، تحلیل متن و یا محتوا قرار گرفته است. بخش دوم (پیام‌دهنده) موضوع پاره‌ای مطالعات در زمینه عوامل سازنده افکار عمومی و سیاستهای مربوط به تقویت انسجام اجتماعی و یگانه‌سازی افکار و سلیقه‌ها و نگرشها و یا تغییر وجوه ذکر شده در طول زمان که موضوع مورد توجه سه گروه مختلف قرار گرفته است (هر چند در پاره‌ای از موارد فعالیت‌های آنها در هم ادغام شده است) این گروه‌ها عبارتند از: ۱- صاحبان جراید با انگیزه جلب بیشتر خوانندگان به جرایدشان. ۲- مسئولین سیاسی و فرهنگی کشورها با انگیزه کنترل سیاسی اتباعشان یا حداقل به جهت هدایت

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

فرهنگی در مسیر فکری، اعتقادی یا ایدئولوژیک جامعه و نهایتاً ۳-جامعه‌شناسان که بیشتر با انگیزه‌های علمی و علایق خاص حرفه‌ای به این بخش از جوه سه‌گانه وسایل ارتباط جمعی پرداخته‌اند.

تحقیق حاضر عمدتاً به بررسی و مطالعه بخش سوم یعنی پیام‌گیران را وجه همت خود قرار داده است و از آنجا که دانشجویان قشر روشن‌فکر هر جامعه‌ای به شمار می‌آیند، استفاده یا عدم استفاده آنها از وسایل ارتباط جمعی و بخصوص مطبوعات حائز اهمیت است. نتایج این‌گونه تحقیقات می‌تواند صاحبان جراید را با ویژگی، سلیقه و گرایش‌های دانشجویان نسبت به نشریاتشان آشنا سازد و آنها را درصدد رفع مشکلات مطبوعاتی خود سوق دهد.

از آنجا که دانشجویان قشر روشن‌فکر هر جامعه به شمار می‌آیند استفاده یا عدم استفاده آنها از مطبوعات حائز اهمیت است. بنابراین هدف کلی این تحقیق دسترسی به میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه آزاد منطقه ۹ از مطبوعات می‌باشد.

اگر مطبوعات رابه عنوان یک کالای فرهنگی در نظر بگیریم اولین واژه‌ای که با آن روبرو هستیم مصرف است.

کالاها و خدمات فرهنگی آن دسته کالا و خدماتی هستند که مفاهیم فرهنگی را القاء می‌کنند. آنها ویژگی خاصی دارند چرا که ارزش معنا و هویت را القاء می‌کنند و از این‌رو تنها یک کالا بشمار نمی‌روند. (برگزیده کنوانسیون بین‌المللی تنوع فرهنگی ۲۰۰۲-۲۰۰۳).

اقتصاددانان معتقدند مصرف کالاها و فرهنگی از دو طریق قابل مطالعه است، یکی از طریق آمار فروش این کالاها در مناطق مانند تعداد روزنامه، کتاب، تلویزیون و ... که جمع‌آوری در سطح کلان است و دیگری آمار اینکه هر فرد به چه میزان از این کالاها استفاده می‌کند، زیرا تنها وجود این کالاها در منزل تعیین‌کننده میزان استفاده هر فرد در منزل نخواهد بود.

در اینجا هدف، میزان مصرف واقعی فرد است و صرف وجود وسیله در دسترس، به معنای استفاده در نظر گرفته نمی‌شود.

واژه دیگر در این پژوهش مخاطبان و معیارهای تعریف آنها در رسانه‌ها هستند. مخاطبان بر حسب وسیله ارتباطی متفاوتند و برای شناسایی آنها از ملاکهای مختلفی استفاده می‌شود که در اینجا مخاطبان مطبوعات مدنظر است:

حداقل چهار معیار متفاوت برای تعریف مخاطب است. اول: جماعت روزنامه خوان/ مجله خوان بالقوه یا بالفعل: این مقوله بیش از یک ما به ازای خارجی دارد چون می‌توان آن را با سواد خواندن، دسترسی به مواد قابل خواندن، یا استمرار خواندن تعریف کرد. در برخی شرایط جماعت خواننده کل جمعیت بزرگسال را شامل می‌شود. دوم: خوانندگان خریدار روزنامه و نشریات ادواری: گستره این تعریف ممکن است به خاطر اهداف عملی با تعداد نسخه‌های فروخته شده یکسان تلقی شود هر چند نمی‌توان فروش را با خواندن برابر دانست. تمایز بین مشترکین دائمی یا خریدار آن اتفاقی تک شماره‌ای برای ناشر آن اهمیت دارد.

سوم: مخاطبان خواننده یک نوع نشریه یا نشریه خاص: تعداد این مخاطبان قاعدتاً بیشتر از تعداد نسخه‌های فروخته شده است چون معمولاً هر نشریه را بیش از یک نفر می‌خواند. به خصوص نسخه‌هایی که توسط خانواده‌ها یا خانوارها خریداری می‌شوند. این مقوله معادل افرادی است که نشریه به آنها می‌رسد و بعضاً هم مخاطب انباشته یا شمارگان کل آن نشریه نامیده می‌شوند. تعداد مخاطبان خواننده یک نشریه را معمولاً می‌توان بر اساس میانگین خوانندگان شماره‌های متعدد آن نشریه سنجید.

چهارم: مخاطبان داخلی قسمت‌های مختلف روزنامه یا مجله خاص: مثلاً می‌توانیم از مخاطبان دائمی مطالب ورزشی، تخیلی، جنائی یا خبر نام ببریم یا مخاطبان را بر اساس میزان توجه و مدت زمانی که صرف خواندن نشریه

می‌کنند، تفکیک کنیم. روزنامه خوان متعهد قطعاً با خواننده تصادفی یا کوتاه مدت تفاوت دارد.

مسئله دیگری که در اینجا مد نظر است چگونگی استفاده مخاطبان از روزنامه‌ها یا نشریات دوره‌ای است:

سلايق رسانه‌ای مخاطبان معمولاً مبتنی بر ترکیبی از شرایط اجتماعی، فرهنگی و محتوای رسانه‌ای هستند. به عنوان مثال انتظار می‌رود افراد برخاسته از یک زمینه تحصیلی و شغلی مشترک، همانند گروه‌های مختلف سنی و جنسیتی دارای علایق و سلايق رسانه‌ای خاص باشند. (منتظر قائم، ۴۸)

بر طبق رویکرد ساخت‌گرایی وضعیت مصرف روزمره رسانه‌ها تحت تأثیر سه عامل قرار دارد. ۱- محتوای رسانه‌ای (ترکیب روزانه، محتوای ارائه شده و شیوه ارائه آنها) ۲- شرایط فردی یا شرایط مربوط به وقت مخاطبان (مثلاً وقت آزاد افراد، امکان استفاده از رسانه و دسترسی آنها به امکانات دیگر برای گذران وقت) و ۳- زمینه اجتماعی انتخاب و استفاده افراد از رسانه‌ها (مانند میزان تأثیر اعضای خانواده و دوستان در انتخاب رسانه). (منتظر قائم، ۱۰۲).

کلوس مدلی را ارائه کرده است که محدوده عموم مصرف‌کنندگان بالقوه رسانه‌ها را نشان می‌دهد که در آن سکونت در محدوده جغرافیایی دریافت رسانه، مالکیت ابزار ضروری برای دریافت پیام (یعنی داشتن امکانات کافی برای خرید یا امانت گرفتن مطبوعات، نوارهای صوتی و نوارهای ویدئویی و ...) تأکید می‌شود. این محدوده همچنین با میزان سواد و داشتن مهارت‌های ضروری مشابه آن تعیین می‌گردد. (همان منبع، ۷۴-۷۲).

علاوه بر آن استفاده از رسانه به احتمال زیاد و بطور غالب به واسطه تجربیات نخستین و هویت‌مندیهای آمیخته با زندگی اجتماعی افراد یا به سبب زمینه اجتماعی لحظه استفاده شکل می‌گیرد. سلايق و مصرف رسانه‌ای اولاً از محیط اجتماعی خانواده افراد و بعد از آن از گروه همسالان تأثیر می‌پذیرد. ...

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

بسیاری عوامل خاص دیگر که جنسیت تنها یکی از آنهاست از اثرات کلی محیطی تأثیر می‌پذیرند. (همان منبع، ۱۳۶).

مکتب رویکرد فرهنگی و تحلیل دریافت نیز بر استفاده از رسانه به مثابه بازتابی از یک زمینه اجتماعی - فرهنگی و نیز بر فرآیند معنی‌آفرین برای تجربیات و محصولات فرهنگی تأکید می‌کند .... این مکتب بر این اعتقاد مبتنی است که استفاده از رسانه فی‌نفسه یکی از ابعاد مهم زندگی روزمره است مطابق این باور تنها می‌توان در ارتباط با پس‌زمینه و تجارب اجتماعی گروه‌های خرده فرهنگی خاص استفاده از رسانه را درک کرد .... مسأله اصلی تحقیق در این مکتب فرآیند استفاده از رسانه و نحوه ظهور آن در هر زمینه اجتماعی فرهنگی خاص است.

استفاده از رسانه نوعاً وابسته به موقعیتهای خاص و معطوف به وظایف اجتماعی استفاده‌کنندگان است که خود از مشارکت افراد در جماعت‌های تفسیرگر نشأت می‌گیرد. (همان منبع، ۲۸)

در مجموع از ترکیب این تئوری‌ها می‌توان نتیجه گرفت که استفاده یا بهره‌مندی شامل دو بخش می‌باشد بهره‌مندی کمی که تعداد نشریات و عناوین و موضوعات مورد مطالعه هر فرد را شامل می‌شود و بهره‌مندی کیفی که شامل نام، نوع روزنامه یا مجله، نوع عناوین و موضوعاتی که مورد مطالعه و استفاده افراد قرار می‌گیرد.

در اینجا سؤال این است که در ایران بر طبق تحقیقات پیشین وضعیت بهره‌مندی از مطبوعات چگونه بوده است؟

سابقه مطبوعات در ایران به یک قرن و نیم پیش بر می‌گردد. البته در چند سال اخیر نیز از لحاظ کمی و کیفی رشد خوبی داشته است. اما متأسفانه مصرف سرانه هر ایرانی ۴۸ نسخه مطبوعات در سال ۷۸ بوده است که بسیار پایین است (حتی کمتر از کشورهای در حال توسعه نظیر پاکستان) در این زمینه عواملی چون فقر فرهنگی، پایین بودن سطح سواد عمومی، تسلط فرهنگ شفاهی بر فرهنگ

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

کتبی و عدم پاسخگویی مطبوعات به خواسته‌های مخاطبان را می‌توان نام برد. تحقیقات در این زمینه می‌تواند زمینه و عوامل را بیشتر مشخص نماید. بر اساس طرح مصرف کالاهای فرهنگی در ایران، در شبانه‌روز سرانه استفاده از مطبوعات ۲۰ دقیقه در ایران است. (طرح فعالیت و مصرف کالاهای فرهنگی در ایران، ۱۳۷۸ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)

همچنین در مشهد بر اساس نتایج تحقیق عظیمی بیشترین فراوانی مدت مطالعه مجله و روزنامه در گروه‌های سنی بیشتر از ۲۵ سال است. گروه سنی پانزده تا بیست و پنج سال بین نیم تا یک ساعت و در گروه سنی کمتر از پانزده سال بیست تا سی دقیقه می‌باشد. (نمایشگاه‌های عرضه کتاب و مطبوعات، ارشاد اسلامی خراسان)

تمایل به روزنامه یکی از شاخص‌های توسعه فرهنگی است یکی از موارد قابل توجه در این باره جایگاهی است که روزنامه در سبد مصرف خانوار دارد و مقایسه میزان هزینه‌ای که خانوار در مقایسه با هزینه سایر کالاها برای روزنامه می‌پردازد. روزنامه در سال ۱۳۷۴، هفتده هزارم هزینه یک خانوار را تشکیل می‌داد که با روندی صعودی در سال ۱۳۷۸ این نسبت به یک هزارم هزینه کل خانوار رسیده است. اما در همین سال بطور متوسط خانوارهای ایران در حدود چهارده برابر روزنامه برای دخانیات هزینه کرده‌اند. (همشهری ۲۵ اردیبهشت، ۱۳۸۰)

بر اساس نتایج تحقیق فعالیت مصرف فرهنگی در شهر مشهد ۱۳۸۰، رجب‌زاده، سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان، ۴۹/۴ درصد افراد باسواد، اهل مطالعه مطبوعات هستند. بیشترین نسبت مطالعه از آن روزنامه‌های محلی خراسان و بعد از آن با فاصله زیاد قدس و خراسان می‌باشد. در مقایسه با سایر استانها نسبت نشریه محلی و سراسری و بین‌المللی چاپ مشهد بعد از تهران بالاترین نسبت است. سابقه روزنامه‌خوانی در ۳۹/۸ درصد خانواده‌ها حداکثر ۲/۵

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

سال است یعنی زمان روی آوردن آنها به مطالعه روزنامه انتخابات دوم خرداد به بعد است که از یک سو عرصه سیاسی کشور فعال شد و از سوی دیگر موج جدیدی از روزنامه‌ها به عرصه مطبوعات وارد شد. هزینه خرید نشریه در ماه در خانواده‌ها ۸۷۵ تومان است در صورتی که در سرانه هزینه را برای کل خانواده‌ها محاسبه کنیم مقدار آن ۵۵۳ تومان خواهد بود.

از آنجا که یکی از کارکردهای رسانه‌ها مخصوصاً مطبوعات در کنش متقابل با مردم، شکل دادن افکار عمومی است. اما آیا رسانه‌های ما در این راه موفق بوده‌اند؟ قدم اول در این راه مطالعه و استفاده از این رسانه‌ها از سوی مردم و بخصوص قشر روشن فکر جامعه است. تا زمانی که نشریات مطالعه نشوند یا بخشهای مهم آن که جنبه آموزشی و اطلاعاتی دارد مورد توجه واقع نگردد؛ چگونه می‌تواند افکار عمومی را شکل دهد؟ همچنین با توجه به اینکه یکی از ابزار دست مسئولین در شکل‌گیری افکار عمومی در جهت پیشبرد و هدایت فرهنگی در سیر فکر و اعتقادی یا ایدئولوژیک جامعه است.

این تحقیق می‌تواند جایگاه مطبوعات را در بین دانشجویان برای مسئولین سیاسی و فرهنگی کشور مشخص سازد تا در جهت بهبود این ابزار تدابیری بیاندیشند. دیگر آن که استفاده از مجلات و مقالات علمی می‌تواند در ارتقای سطح علمی، فرهنگی و اجتماعی افراد جامعه و بخصوص قشر دانشگاهی نقش مهمی داشته باشد و با انجام این تحقیق مشخص می‌شود تا چه حد مطبوعات و مقالات علمی مورد استفاده دانشجویان هستند و در نهایت می‌تواند راه‌گشای تحقیقات بعدی در این زمینه و در جهت رفع این مشکل قرار گیرد. علاوه بر موارد فوق نتایج تحقیق می‌تواند جایگاه مطبوعات را در بین دانشجویان مشخص سازد و مورد استفاده مسئولین دانشگاه در حوزه نشریات دانشجویی و سایر نشریات تخصصی و غیرتخصصی و ... نیز قرار گیرد.

بنابراین اگر میزان بهره‌مندی از مطبوعات در بین دانشجویان بر اساس اصول علمی بررسی نشود و عوامل مرتبط با آن شناسایی نشود چگونه می‌توان به یک برنامه‌ریزی صحیح توسط سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران نشریات و حوزه‌های دانشگاهی و آموزشی دست یافت.

پس این بررسی دنبال آن است که تعداد روزنامه‌ها و نشریات و عناوین و موضوعاتی را که توسط دانشجویان مطالعه می‌شود را مشخص نماید و از طرفی ویژگی‌های دانشجویانی را که از مطبوعات بیشتر استفاده می‌کنند در مقایسه با سایرین مشخص نموده، ضمن آن که انگیزه و طرز تفکر این گروه را نسبت به مطالعه یا عدم مطالعه مطبوعات مشخص سازد. بنابراین سؤال اساسی در این تحقیق عبارت است از بهره‌مندی از مطبوعات در بین دانشجویان منطقه ۹ چگونه است؟

بر اساس مقدمه فوق سوالات و فرضیات زیر برای بررسی تدوین گردید:

- ۱- دانشجویانی که به مطالعه نشریات می‌پردازند کیستند و چه مشخصات فردی و تحصیلی آنها را از دیگر دانشجویان متمایز می‌کند؟
- ۲- دانشجویان با توجه به ویژگی‌های فردی و تحصیلی چه میزان وقت برای مطالعه روزنامه‌ها و مجله‌ها اختصاص می‌دهند؟
- ۳- دانشجویان با توجه به ویژگی‌های فردی و تحصیلی به مطالعه چه روزنامه‌ها و مجلاتی علاقه نشان می‌دهند؟
- ۴- دانشجویان با توجه به ویژگی‌های فردی و تحصیلی چه مطالبی از روزنامه را بیشتر مطالعه یا طالب آن هستند؟
- ۵- انگیزه دانشجویان از مطالعه مطبوعات چیست؟
- ۶- چه موانع و مشکلاتی در بهره‌مندی بیشتر دانشجویان از مطبوعات وجود دارد؟

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

۷- پیشنهاد دانشجویان درباره بهبود وضعیت مطبوعات و استقبال بیشتر دانشجویان و مردم از آنها چیست؟

۸- همچنین از چه سنی مطالعه مطبوعات را آغاز نموده، مکانهایی که در آن روزنامه را مطالعه می‌کنند (کتابخانه، اداره، کیوسک روزنامه فروشی و ...) و زمانی را که برای مطالعه مطبوعات اختصاص می‌دهند و در صورت ضرورت کدام رسانه یا وسایل را جانشین مناسبی برای مطبوعات می‌شناسند؟
فرضیات تحقیق:

۱- بین گروه‌های مختلف سنی در بهره‌مندی دانشجویان از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

۲- بین زنان و مردان در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

۳- بین افراد متأهل و مجرد در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

۴- بین دانشجویان رشته علوم انسانی و غیرانسانی در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

روش

روش این تحقیق توصیفی است و به دلیل استفاده از نمونه‌گیری و ماتریس داده‌های تحقیق از نوع پیمایشی است و از آنجا که بخشی از کار درباره رابطه بین ویژگی‌های فردی دانشجویان و میزان بهره‌مندی صحبت می‌کند و در جستجوی رابطه بین این ویژگی‌ها و بهره‌مندی از مطبوعات می‌باشد، بنابراین مطالعه فوق از نوع مطالعات همبستگی است. آزمودنی‌های این پژوهش ۴۰۱ تن از دانشجویان واحدهای منطقه ۹ دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشند که نمونه‌گیری آنها در دو مرحله صورت گرفته است. ابتدا ۵ واحد از بین واحدهای منطقه ۹ به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب گردید و سپس دانشجویان مورد نیاز از این واحدها با

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

توجه به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند که معیار طبقه‌بندی آنها، محل تحصیل، جنسیت و رشته تحصیلی بود. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول نمونه‌گیری طبقه‌ای کوکران برآورد گردید.

$$n = \frac{(\sum whsh)^2}{\frac{d^2}{t^2} + \frac{1}{n} \times (\sum whsh)^2}$$

و سپس بر اساس فرمول:

$$n_h = n \frac{w_h s_h}{\sum w_h s_h}$$

حجم هر یک از طبقات محاسبه و با استفاده از آزمون کی‌دو حجم نمونه نظری و حجم نمونه عملی مقایسه شده و نتایج بدست آمده حاکی از آن بود که تفاوت معناداری بین مقادیر مورد انتظار و مقادیر مشاهده شده وجود ندارد. ابزار پژوهش و شیوه اجرا: جهت جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق از پرسشنامه همراه با مصاحبه استفاده شده است. پرسشنامه حاوی سؤالات بسته و باز با توجه به سؤالات تحقیق و فرضیات است. برای سنجش میزان بهره‌مندی از مطبوعات چون مقیاس استاندارد شده‌ای در این زمینه وجود ندارد و یک رفتار است که از سوی پاسخگویان صورت گرفته است نه یک نگرش و عقیده بنابراین در تهیه ابزار سنجش آن از مقیاس تکرار عمل (Verbar Frequency Scale) استفاده شده است.

جهت تهیه این پرسشنامه در ابتدا پس از تهیه پرسشنامه اولیه به تعداد ۳۰ نفر از دانشجویان آزمون شدند و مورد بازبینی قرار گرفتند و سپس پرسشنامه نهایی تنظیم شده و در بین جامعه نمونه توزیع گردید.

روایی پژوهش نیز در سه بعد ارزیابی شد: روایی محتوایی (content validity) که برای این منظور از توافق داوران و افراد متخصص استفاده شد.

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

روایی بیرونی external validity که نتایج تحقیق حاضر با اطمینان ۹۵ درصد و با دقت احتمالی ۰/۱۶۷ به کل جامعه آماری قابل تعمیم است. و روایی درونی internal validity که با کنترل متغیرهای مداخله‌گر و تأثیرگذار بر متغیر وابسته تأمین می‌شود. برای این منظور نتایج مربوط به بهره‌مندی از مطبوعات را به تفکیک طبقات مختلف جنسی و وضعیت تأهل و رشته تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت.

جهت دسترسی به اعتبار Reliability این تحقیق نیز از فرمول آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در این تحقیق ۷۰٪ است.

یافته‌ها

نتایج تحقیق حاکی از آن است که از بین مجموع پاسخگویان، اکثریت در مشهد مشغول به تحصیل می‌باشند. (۴۶ درصد) دانشجویان دختر با توجه به درصد کل پاسخگویان کمی بیشتر از پسرها هستند. (۵۱ درصد در برابر ۴۹ درصد) ۸۴ درصد پاسخگویان مجرد می‌باشند. دانشجویان دختر بیشتر در رشته علوم انسانی فعالیت دارند. (۵۶ درصد آنها) در حالیکه پسرها بیشتر در رشته غیرانسانی فعال هستند. (۶۴ درصد آنها) ۸۷ درصد دانشجویان شاغل نیستند ولی در بین ۱۷ درصدی که مشغول به کار می‌باشند اکثریت، شغل آزاد دارند. متوسط سن پاسخگویان ۲۲ سال می‌باشد و ۷۵ درصد آنها بین ۱۸ تا ۲۴ سال سن دارند. اکثریت دانشجویان پاسخگو در محل تحصیل خود در منطقه ۹ غیربومی هستند و بیشتر آنها در خوابگاه و خانه دانشجویی بسر می‌برند البته دانشجویان دختر بیشتر در خوابگاه، اما دانشجویان پسر اکثریت در خانه دانشجویی زندگی می‌کنند.

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

در بین پاسخگویان، ۷۶ درصد تا حدودی به مطالعه علاقه دارند و سن شروع به مطالعه در بین دانشجویان پسر بطور متوسط ۱۳ سال می‌باشد در حالیکه در بین دانشجویان دختر ۱۲ سال است و بطور متوسط پاسخگویان در شبانه‌روز حدود یک ساعت مطالعه می‌کنند که در مقایسه این مقدار در بین پسرها کمتر از دخترها است بطوری که دخترها حدود یک ساعت ولی دانشجویان پسر ۴۹ دقیقه در شبانه‌روز به مطالعه می‌پردازند.

در ارتباط با نوع مطالعه باید گفت که کتاب غیردرسی در بین اکثریت پاسخگویان در مقایسه با روزنامه و مجله در اولویت دوم مطالعه قرار دارد و ۲۲ درصد پاسخگویان در شبانه‌روز اصلاً کتاب غیردرسی را مطالعه نمی‌کنند و ۷۸ درصد هم که به مطالعه کتاب غیردرسی می‌پردازند بطور متوسط ۲۲ دقیقه، اختصاص به مطالعه کتابهای غیردرسی می‌دهند. از طرفی متوسط مطالعه کتاب غیردرسی در بین دانشجویان دختر (۲۹,۵ دقیقه) در شبانه‌روز بیشتر از پسران (۱۷ دقیقه) می‌باشد.

مطالعه روزنامه نیز در اولویت سوم مطالعه در نزد اکثریت پاسخگویان قرار دارد و همان طور که مشاهده شد بطور متوسط پاسخگویان ۱۶ دقیقه در شبانه‌روز به مطالعه روزنامه می‌پردازند و در مجموع ۷۵ درصد آنها ۲۰ دقیقه و کمتر روزنامه را مطالعه می‌کنند. در مقایسه، مطالعه روزنامه در بین دانشجویان پسر کمی بیشتر از دخترها است. (۱۷ دقیقه در برابر ۱۵ دقیقه در شبانه‌روز ۹) اکثریت پاسخگویان بطور متوسط در گذشته تنها یک روزنامه را بطور مرتب مطالعه می‌کردند و در حال حاضر هم اکثریت آنها، گاهی روزنامه را مطالعه می‌کنند.

چنان که در جدول شماره یک مشاهده می‌شود شاخص کمی روزنامه نیز نشان می‌دهد که ۷۰ درصد پاسخگویان، روزنامه را هرگز یا به ندرت مطالعه می‌کنند و تنها ۴ درصد آنها اغلب یا همیشه روزنامه را مطالعه می‌کنند.

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

جدول شماره ۱- شاخص بهره‌مندی کمی روزنامه

درصد تراکمی	فراوانی درصدی	فراوانی مطلق	
۳۰/۷	۳۰/۷	۱۲۳	هرگز
۶۷/۸	۳۷/۲	۱۴۹	به ندرت
۹۶/۰	۲۸/۲	۱۱۳	گاهی
۹۹/۵	۳/۵	۱۴	اغلب
۱۰۰/۰	۰/۵	۲	همیشه
	۱۰۰/۰	۴۰۱	جمع

مقایسه میزان بهره‌مندی کمی از روزنامه در بین دانشجویان دختر و پسر نیز نشان می‌دهد که هر دو آنها از روزنامه‌ها هرگز یا به ندرت بهره‌مند می‌باشند ولی در بین دانشجویان پسر کمتر از دانشجویان دختر است. (۶۳ درصد در برابر ۷۲ درصد) اما با توجه به نتایج آزمون من ویتنی این مقدار تفاوت، معنادار نیست به عبارت دیگر می‌توان گفت هر دو آنها از لحاظ بهره‌مندی کمی روزنامه‌ها در یک سطح قرار دارند.

طبق داده‌های جدول شماره ۲ از نظر نوع روزنامه، از آنجا که روزنامه خراسان قدیمی‌ترین روزنامه در استان خراسان می‌باشد اکثریت پاسخگویان آن را به عنوان اولین روزنامه مورد نظر خود عنوان کرده‌اند. (۴۳ درصد) و بعد از آن روزنامه قدس به عنوان دومین اولویت مطالعه روزنامه در نزد آنان مطرح شده است. جامجم نیز سومین روزنامه مورد توجه دانشجویان می‌باشد که از خواننده بیشتری برخوردار است. در مجموع با توجه به اینکه روزنامه‌ها و حتی هفته‌نامه‌های زیادی در این قسمت توسط پاسخگویان مطرح شده است ولی سه روزنامه خراسان، قدس و جامجم بیشتر از همه مورد توجه پاسخگویان قرار دارد. از طرفی اکثریت پاسخگویان اولین روزنامه مورد مطالعه خود را هر روز و دومین و سومین روزنامه مورد انتخاب خود را دو تا سه بار در هفته مطالعه می‌کنند. اما مسأله مورد توجه این است که اکثریت پاسخگویان تمامی

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

روزنامه‌هایی را که مطرح کرده‌اند حتی اولین روزنامه‌های مورد توجه آنها که مدعی هستند که هر روز مطالعه می‌کنند، آخرین بار قبل از دیروز مطالعه کرده‌اند. این داده‌ها بیانگر آن است که در حال حاضر اکثریت آنها بطور مرتب روزنامه‌ها را مطالعه نمی‌کنند. در ارتباط با موضوعاتی که در داخل روزنامه‌ها است اکثریت پاسخگویان آگاهی‌ها را به ندرت یا هرگز مطالعه نمی‌کنند. (۵۲ درصد) اما تیتراها و عکسها و پاراگراف اول خبر را اکثریت اغلب یا همیشه مطالعه می‌کنند. (۷۰ درصد تیتراها و ۷۴ درصد پاراگراف اول خبرها) در بین موضوعات متن خبرها و مقالات و گزارشهای روزنامه‌ها، حوادث بیشترین خواننده را به خود اختصاص داده است. (۷۵ درصد اغلب یا همیشه مطالعه می‌کنند) و بعد از آن به ترتیب مطالب پزشکی و بهداشتی (۵۰ درصد)، گزارش‌های روز (۴۹ درصد)، مطالب علمی (۴۸ درصد)، اخبار و مطالب هنری (۴۷ درصد)، اخبار داخلی (۴۴ درصد)، اخبار و مطالب زنان (۴۱ درصد) و مباحث اجتماعی (۴۰ درصد) را اغلب یا همیشه مورد مطالعه اکثریت پاسخگویان قرار دارد اما مطالبی نظیر سرمقاله از کمترین خواننده برخوردار است. (۴۱ درصد هرگز و ۲۷ درصد به ندرت یا گاهی) و مطالب دیگری نظیر مباحث آموزشی (۴۵ درصد به ندرت یا گاهی)، ارتباطات و کامپیوتر (۴۶ درصد به ندرت یا گاهی) نیز از خواننده نسبتاً کمی در بین پاسخگویان برخوردار است.

بر اساس داده‌های جدول شماره ۲ شاخص بهره‌مندی کیفی از روزنامه‌ها حاکی از آن است که اکثریت پاسخگویان از لحاظ کیفی گاهی از روزنامه‌ها بهره‌مند هستند. (۵۹ درصد). همچنین با توجه به داده‌های جدول شماره ۳ شاخص بهره‌مندی کمی و کیفی (کل) از روزنامه‌ها که از حاصل جمع بهره‌مندی کمی و کیفی بدست آمده است بیشتر پاسخگویان نیز گاهی یا به ندرت از روزنامه‌ها بهره‌مند می‌باشند (۵۴ درصد).

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

جدول شماره ۲- توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بهره‌مندی کیفی از روزنامه‌ها

درصد تراکمی	درصد فراوانی	فراوانی مطلق	
۲/۷	۲/۵	۱۰	هرگز
۲۵/۳	۲۰/۷	۸۲	به ندرت
۸۴/۲	۵۳/۹	۲۱۶	گاهی
۹۹/۷	۱۴/۲	۵۷	اغلب
۱۰۰/۰	۰/۲	۱	همیشه
	۹۱/۵	۳۶۷	جمع
	۸/۵	۳۴	شامل نمی‌شود
	۱۰۰/۰	۴۰۱	جمع

جدول شماره ۳- توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بهره‌مندی کمی و کیفی از روزنامه

درصد تراکمی	درصد فراوانی	فراوانی مطلق	
۱۰/۲	۱۰/۲	۴۱	هرگز
۲۵/۴	۱۵/۲	۶۱	به ندرت
۶۴/۱	۳۸/۷	۱۵۵	گاهی
۹۵/۵	۳۱/۴	۱۲۶	اغلب
۱۰۰/۰	۴/۵	۱۸	همیشه
	۱۰۰/۰	۴۰۱	جمع

مقایسه میزان بهره‌مندی کل از روزنامه‌ها در بین دخترها و پسرهای دانشجویان نیز حاکی از آن است که در هر دو گروه بهره‌مندی پایین است و اکثریت گاهی از روزنامه‌ها بهره‌مند هستند ولی اندکی این میزان در بین دانشجویان پسر کمتر از دخترهاست. (۳۷ درصد در برابر ۴۰ درصد) اما با توجه به نتایج حاصل از آزمون من ویتنی تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار نیست.

مقایسه بهره‌مندی از روزنامه‌ها در بین متأهل‌ها و مجردها نیز حاکی از آن است که بر خلاف تصور متأهل‌ها کمی بیشتر از مجردها از روزنامه‌ها بهره‌مند هستند ولی با توجه به نتایج آزمون ناپارامتری من ویتنی تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد. همچنین با وجودی که تفاوت بهره‌مندی از

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

روزنامه‌ها در بین دانشجویان رشته علوم انسانی و غیرانسانی مشاهده می‌شود و ۴۰ درصد دانشجویان رشته علوم انسانی اغلب یا همیشه از روزنامه‌ها بهره‌مند می‌باشند ولی دانشجویان رشته غیرانسانی ۳۲ درصد. اما با توجه به نتایج آزمون من ویتنی این مقدار تفاوت نیز به لحاظ آماری معنادار نیست.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بهره‌مندی دانشجویان از روزنامه‌ها کم است و این با ویژگی‌های فردی (جنس، رشته تحصیلی و ...) آنها ارتباطی ندارد، بلکه عوامل دیگری در این مسأله نقش دارد.

مطالعه مجله نیز در نزد اکثریت پاسخگویان در اولویت دوم مطالعه قرار دارد و مقدار میانگین نشان می‌دهد که بطور متوسط در شبانه‌روز ۱۷ دقیقه مجله را مطالعه می‌کنند و با توجه به مقدار انحراف معیار میزان پراکندگی پاسخگویان نیز ۱۷ دقیقه در شبانه‌روز می‌باشد به طوری که ۷۵ درصد دانشجویان کمتر از ۳۰ دقیقه در شبانه‌روز به مطالعه مجله می‌پردازند و تنها ۲۵ درصد آنها بیشتر از ۳۰ دقیقه در شبانه‌روز به مطالعه مجله می‌پردازند.

بنابر جدول شماره ۴ شاخص بهره‌مندی کمی مجله نیز حاکی از آن است که اکثریت پاسخگویان به ندرت یا گاهی از مجله‌ها بطور کمی بهره‌مند هستند. (۸۱ درصد) از طرفی دانشجویان دختر بیشتر از پسرها بطور کمی از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند (دخترها ۱۵ درصد اغلب یا همیشه ولی پسرها ۶ درصد از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند) تفاوت مشاهده شده با توجه به نتایج آزمون من ویتنی به لحاظ آماری معنادار است یعنی دانشجویان دختر بیشتر از پسرها وقت برای مطالعه مجله‌ها صرف می‌کنند.

جدول شماره ۴ - توزیع پاسخگویان برحسب بهره‌مندی کمی از مجله

فرآوانی مطلق	درصد فرآوانی	فرآوانی تراکمی
۳۹	۹/۷	۹/۷
۱۴۵	۳۶/۲	۴۵/۹
۱۸۱	۴۵/۱	۹۱/۰
۳۴	۸/۵	۹۹/۵
۲	۰/۵	۱۰۰/۰
۴۰۱	۱۰۰/۰	

در ارتباط با بهره‌مندی کیفی از مجله نیز نتایج بدست آمده حاکی از آن است که ۴۳ درصد پاسخگویان اصلاً مجله‌ای را مطالعه نمی‌کنند و از ۷۵ درصد باقیمانده که اولین اولویت خود را بیان کرده‌اند ۳۴ درصد گرایش به مجله‌های خانوادگی دارند که در این میان مجله خانواده سبز از خواننده بیشتری برخوردار است. (۱۵ درصد) و در ارتباط با دومین اولویت مطالعه مجله تنها ۳۷ درصد تمایل نشان دادند که در این مورد هم بیشتر پاسخگویان طرفدار مجله‌های خانوادگی (۱۷ درصد) از جمله مجله‌های روزهای زندگی و خانواده سبز می‌باشند.

در تعیین اولویت سوم نیز فقط ۱۹ درصد پاسخگویان تمایل نشان داده‌اند که در بین آنها نیز گرایش به مجله‌های خانوادگی بیشترین درصد را به خود اختصاص داده است (۷ درصد) و مابقی موضوعات جایگاه بسیار ناچیزی در بین دانشجویان دارد.

جداول مربوط به میزان مطالعه موضوعات داخل مجله‌ها نیز نشان می‌دهد که در بین مطالب داخل مجله‌ها بخشی از مطالب که توسط ۵۰ درصد پاسخگویان یا بیشتر، اغلب یا همیشه مطالعه می‌شود به ترتیب شامل اخبار کوتاه (۶۹ درصد)، مطالب طنز (۵۷ درصد)، مصاحبه با شخصیت‌ها (۵۳ درصد) و داستانها (۴۸ درصد) می‌باشد. بخش دیگر که کمتر از ۵۰ درصد پاسخگویان اغلب یا همیشه مطالعه می‌کنند به ترتیب شامل مطالب مربوط به سینما و تلویزیون (۳۷ درصد)،

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

مطالب هنری (۳۶ درصد)، مطالب اجتماعی (۳۹ درصد)، مطالب علمی (۳۸ درصد)، مطالب ورزشی (۳۱ درصد) و مطالب اقتصادی (۲۵ درصد) می‌باشد.

بخش سوم نیز که از کمترین درصد خواننده در بین دانشجویان برخوردار است شامل مطالب تاریخی، (۲۴ درصد) مقالات (۱۷ درصد) و نامه‌ها و پاسخها (۱۵ درصد) است.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت همانطور که شاخص بهره‌مندی کمی مجله مشاهده شد دانشجویان نسبت به مطالعه مجله‌ها علاقه بسیار کمی نشان داده‌اند و آنهایی هم که مجله‌ها را مطالعه می‌کنند متأسفانه همانطور که در بالا ذکر شد بیشتر مجله‌ها و مطالب در سطح عامه‌پسند مورد توجه‌شان است و مجله‌های علمی و آموزشی که مرتبط با درسهایشان باشد و یا به سطح معلوماتشان بیفزاید، کمتر مورد توجه‌شان است.

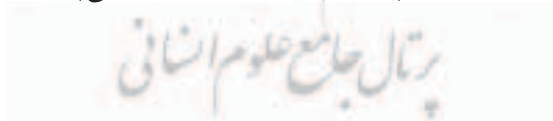
شاخص بهره‌مندی کیفی از مجله‌ها نیز بر اساس جدول شماره ۵ نشان داد که اکثریت پاسخگویان به ندرت یا گاهی از مجله‌ها به طور کیفی بهره‌مند می‌باشند. (۶۳ درصد) مقایسه میزان بهره‌مندی کیفی از مجله‌ها در بین دانشجویان دختر و پسر نیز نشان می‌دهد که بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ بهره‌مندی کیفی از مجله‌ها تفاوت ناچیزی وجود دارد به طوری که دخترها ۶۱ درصد بطور کیفی به ندرت یا گاهی از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند ولی پسرها ۶۵ درصد. از طرفی دخترها ۲۷ درصد اغلب یا همیشه بطور کیفی از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند اما پسرها ۲۳ درصد. در مجموع می‌توان گفت تفاوت دانشجویان دختر و پسر به لحاظ بهره‌مندی کیفی از مجله‌ها بسیار ناچیز است و چنان که نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری من ویتنی نیز نشان می‌دهد، این تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست.

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

جدول شماره ۵ - توزیع پاسخگویان برحسب میزان بهره‌مندی کیفی از مجله‌ها

فراوانی مطلق	درصد فراوانی	درصد تراکمی
۳۶	۹/۰	۱۱/۷
۸۱	۲۰/۲	۳۷/۹
۱۱۴	۲۸/۴	۷۴/۸
۶۹	۱۷/۲	۹۷/۱
۹	۲/۲	۱۰۰/۰
۳۰۹	۷۷/۱	
۹۲	۲۲/۹	
۴۰۱	۱۰۰/۰	

شاخص بهره‌مندی کلی از مجله‌ها نیز از طریق جمع نمرات بهره‌مندی کمی و کیفی مجله به دست آمده است و همان‌طور که در جدول شماره ۶ ملاحظه می‌شود اکثریت پاسخگویان به ندرت یا گاهی از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند. (۶۳ درصد) و تنها ۲۵ درصد آنها اغلب یا همیشه از مجله‌ها بهره‌مند هستند ولی این بهره‌مندی تا حدودی در بین دختران و پسران متفاوت است به طوری که حدود ۱۰ درصد زنان و ۱۲ درصد مردان هرگز از مجله‌ها بهره‌مند نمی‌باشند. از طرفی ۲۹ درصد زنان اغلب یا همیشه از مجله‌ها بهره‌مند هستند ولی در بین مردان ۲۲ درصد می‌باشد. در مجموع می‌توان گفت میانگین بهره‌مندی از مجله‌ها در بین زنان کمی بیشتر از مردان است اما با توجه به نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری من ویتنی تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد.

جدول شماره ۶ - توزیع پاسخگویان برحسب میزان بهره‌مندی کلی از مطبوعات

فراوانی مطلق	درصد فراوانی	فراوانی تراکمی
۳۳	۸/۲	۱۰/۷
۸۷	۲۱/۷	۳۹/۱
۱۰۷	۲۶/۷	۷۳/۹
۶۹	۱۷/۲	۹۶/۴
۱۱	۲/۷	۱۰۰/۰
۳۰۷	۷۶/۶	
۹۴	۲۳/۴	
۴۰۱	۱۰۰/۰	

به لحاظ وضعیت تأهل نیز مقایسه بین مجردها و متأهل‌ها حاکی از آن است که بر خلاف تصور متأهل‌ها کمی بیشتر از مجردها از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند به طوری که ۱۱ درصد مجردها و ۹ درصد متأهل‌ها هرگز از مجله‌ها بهره‌مند نیستند و از طرفی ۶۳ درصد مجردها و ۶۵ درصد متأهل‌ها به ندرت یا گاهی از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند اما تفاوت مشاهده شده با توجه به نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری من ویتنی به لحاظ آماری معنادار نیست.

تفاوت بهره‌مندی از مجله‌ها در بین رشته‌های تحصیلی نیز ناچیز است و ۹ درصد رشته انسانی و ۱۲ درصد غیرانسانی هرگز از مجله‌ها بهره‌مند نیستند اما ۲۸ درصد انسانی‌ها و ۲۴ درصد غیرانسانی‌ها همیشه یا اغلب از مجله‌ها بهره‌مند می‌باشند. نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری من ویتنی نیز حاکی از آن است که تفاوت مشاهده شده به لحاظ آماری معنادار نیست.

بنابراین می‌توان گفت بهره‌مندی از مجله‌ها با توجه به نتایج آزمون‌های فوق با ویژگی‌های فردی (جنس، وضعیت تأهل و رشته تحصیلی) دانشجویان ارتباطی ندارد. به عبارت دیگر ویژگی‌های فردی آنها با بهره‌مندی‌شان از مجله‌ها ربطی ندارد.

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

و در انتها شاخص بهره‌مندی از کل مطبوعات که از حاصل جمع بهره‌مندی کلی روزنامه‌ها و مجله‌ها بدست آمده است حاکی از آن است که ۲۶ درصد پاسخگویان به طور کلی از مطبوعات بهره‌مند نیستند، یعنی هرگز مطالعه نمی‌کنند و از ۷۴ درصد باقی‌مانده ۵۴ درصد پاسخگویان به ندرت یا گاهی از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند.

در مجموع همان طور که داده‌ها نشان داد دانشجویان از مطبوعات بسیار کم بهره‌مند می‌باشند اما مهمترین انگیزه آنهایی که مطالعه می‌کنند در روزنامه‌ها بیشتر در درجه اول کسب آگاهی از خبرهای روز است. (۸۷ درصد) و بعد از آن سرگرمی برای پاسخگویان انگیزه مهمی در مطالعه روزنامه‌ها محسوب شده است. (۱۴ درصد) اما مهمترین انگیزه مطالعه مجله از سوی پاسخگویان هم در اولویت اول مطالعه مجله و هم دوم و سوم، سرگرمی مطرح شده است. (در اولویت اول ۲۶ درصد از ۶۵ درصد و اولویت دوم ۱۸ از ۳۷ درصد و سوم ۷,۵ از ۱۹ درصدی که مجله مطالعه می‌کردند).

از طرفی اکثریت پاسخگویان در درجه اول منزل را به عنوان اولین محل مطالعه نشریات ترجیح می‌دهند. (۷۵ درصد) و بعد از آن کتابخانه در دانشگاه (۱۷,۵ درصد) بیشترین درصد را به خود اختصاص داده است. در ارتباط با طریقه دسترسی پاسخگویان به نشریات نیز نتایج حاکی از آن است که اکثریت آنها نشریات مورد نیاز خود را از دکه‌های روزنامه‌فروشی‌ها تهیه می‌کنند. (۵۲ درصد) و بعد از آن از طریق دیگران (۳۸ درصد). نکته قابل توجه در اینجا این است که با وجودی که پاسخگویان ما دانشجو هستند و دانشگاه‌ها می‌توانند محل مناسبی برای ارائه نشریات باشند ولی نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که ۷۵ درصد دانشجویانی که نشریات را مطالعه می‌کنند هرگز از طریق دانشگاه به نشریات دسترسی پیدا نمی‌کنند و تنها ۷ درصد اغلب یا همیشه از طریق دانشگاه به نشریات دسترسی پیدا می‌کنند که این مسأله یا به دلیل ضعف

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

آرشیو مطبوعات در این دانشگاه‌هاست و یا به دلیل ضعف ارتباطی و تبلیغاتی و یا سرویس‌دهی درست به دانشجویان می‌باشد.

در ارتباط با مقایسه رسانه‌ها از دیدگاه دانشجویان حدود ۷۵ درصد پاسخگویان جهت کسب اطلاعات و اخبار مورد نیاز خود در درجه اول تلویزیون را بر دیگر رسانه‌ها ترجیح می‌دهند و همیشه از آن استفاده می‌کنند و در درجه دوم روزنامه و اینترنت در نزد آنها داری اهمیت است. (۲۷ درصد و ۲۶ درصد) و بعد از آن مجله دارای اهمیت می‌باشد. (۲۲ درصد) اما رادیو کمترین میزان توجه را از سوی پاسخگویان به خود جلب کرده است.

مشکلات دسترسی و مطالعه نشریات توسط ۸۷ نفر از ۴۰۱ پاسخگو مطرح شده است که چون بیشتر آنها بیش از یک مشکل را مطرح کرده‌اند بنابراین در مجموع ۱۲۵ مشکل توسط آنها مطرح شده است. که نتایج حاکی از آن است که گرانی برای اکثریت آنها به عنوان مهمترین مشکل مطالعه مطبوعات می‌باشد. (۲۶,۴ درصد) و بعد از آن نداشتن آرشیو و در دسترس نبودن نشریات در محیط دانشگاه و خوابگاه دانشجویی (۱۲,۸ درصد) و سپس به موقع نرسیدن مطبوعات (۱۰,۴) و بی‌محتوایی (۷,۲) از درصد قابل توجهی به عنوان مشکل دسترسی و مطالعه مطبوعات برخوردار است از طرفی نظرات و پیشنهادات در ارتباط با مطالعه و دسترسی به نشریات، تنها توسط ۵۱ تن از پاسخگویان مطرح شده است که در مجموع ۶۳ پیشنهاد مطرح شده است که اکثریت آنها تأکید بر ایجاد آرشیو مطبوعات در دانشگاه و خوابگاه دارد. (۲۱ درصد) و بعد از آن کاهش قیمتها (۱۴,۲۸)، ارائه رایگان نشریات به درب منازل (۱۴,۲۸ درصد)، بیان واقعیتها (۹,۵۲ درصد) و افزایش کیوسک روزنامه فروشی در شهرستان‌ها (۹,۵۲ درصد) مورد نظر آنها می‌باشد.

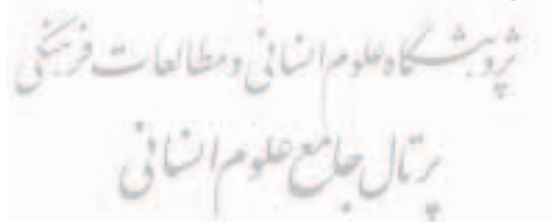
بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه اول - بین گروه‌های مختلف سنی در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

با توجه به این که این تحقیق در بین دانشجویان انجام شده است و نتایج حاصل از بررسی سن پاسخگویان نشان می‌دهد که تقریباً پاسخگویان در یک ردیف سنی قرار دارند، بنابراین نیاز به آزمون این فرضیه نمی‌باشد.

فرضیه دوم - بین زنان و مردان در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت وجود دارد.

همان‌طور که در جدول شماره ۷ ملاحظه شد در مقایسه دخترها و پسرها به لحاظ بهره‌مندی از مطبوعات، ۶ درصد دخترها و ۴ درصد پسرها هرگز از مطبوعات بهره‌مند نیستند و ۴۷ درصد دخترها و ۶۲ درصد پسرها به ندرت یا گاهی از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند همچنین ۴۶٫۵ درصد دخترها و ۳۴ درصد پسرها اغلب یا همیشه از مطبوعات بهره‌مند هستند. بطور کلی میزان بهره‌مندی در بین هر دو گروه کم می‌باشد ولی مقایسه میانگین این دو گروه حاکی از آن است که دخترها کمی بیشتر از پسرها از مطبوعات بهره‌مند هستند اما تفاوت مشاهده شده با توجه به نتایج آزمون ناپارامتری من ویتنی به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد.

جدول شماره ۷- توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بهره‌مندی از مطبوعات به تفکیک جنس

Total	جنسیت		Count	جنسیت	هرگز	میزان بهره‌مندی از مطبوعات
	مرد	زن				
۱۵	۵	۱۰	Count	جنسیت	هرگز	
۴/۹%	۲/۷%	۵/۷%	% within	جنسیت	بندرت	
۴۲	۲۵	۱۷	Count	جنسیت	گاهی	
۱۳/۶%	۱۸/۵%	۹/۸%	% within	جنسیت	اغلب	
۱۲۵	۵۹	۶۶	Count	جنسیت	همیشه	
۴۰/۵%	۴۳/۷%	۳۷/۹%	% within	جنسیت	جمع	
۱۰۵	۳۵	۷۰	Count	جنسیت		
۳۴/۰%	۲۵/۹%	۴۰/۲%	% within	جنسیت		
۲۲	۱۱	۱۱	Count	جنسیت		
۷/۱%	۸/۱%	۶/۳%	% within	جنسیت		
۳۰۹	۱۳۵	۱۷۴	Count	جنسیت		

جدول شماره ۸- نتایج آزمون من ویتنی جنسیت و میزان بهره‌مندی از مطبوعات

Sum of Ranks	Mean Rank	N	جنسیت	میزان بهره‌مندی از مطبوعات
۲۸۳۵۴/۰۰	۱۶۲/۹۵	۱۷۴	زن	
۱۹۵۴۱/۰۰	۱۴۴/۷۵	۱۳۵	مرد	
		۳۰۹	Total	

فرضیه سوم - بین افراد متأهل و مجرد در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت معنادار وجود دارد.

همان‌طور که در جدول شماره ۹ ملاحظه شد در مقایسه متأهل‌ها و مجردها به لحاظ بهره‌مندی از مطبوعات، ۵ درصد مجردها و ۲ درصد متأهل‌ها هرگز از مطبوعات بهره‌مند نمی‌باشند و ۵۵ درصد مجردها و ۵۰ درصد متأهل‌ها به ندرت یا گاهی از مطبوعات بهره‌مند هستند. همچنین ۴۰ درصد مجردها و ۴۸ درصد متأهل‌ها اغلب یا همیشه از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند.

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

مقایسه میانگین بهره‌مندی از مطبوعات در بین مجردها و متأهل‌ها نیز حاکی از آن است که متأهل‌ها بر خلاف تصور کمی بیشتر از مجردها از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند ولی این تفاوت مشاهده شده با توجه به نتایج آزمون ناپارامتری من ویتنی به لحاظ آماری معنادار نیست. بنابراین وضعیت تأهل تأثیری در بهره‌مندی از مطبوعات در بین دانشجویان ندارد.

جدول شماره ۹ - توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بهره‌مندی از مطبوعات به تفکیک وضعیت تأهل

Total	وضعیت تأهل		Count	% within	وضعیت تأهل	هرگز
	متاهل	مجرد				
۱۵	۱	۱۴	Count		وضعیت تأهل	هرگز
۴/۹%	۲/۲%	۵/۳%	% within			
۴۲	۷	۳۵	Count		وضعیت تأهل	بندرت
۱۳/۶%	۱۵/۲%	۱۳/۳%	% within			
۱۲۵	۱۶	۱۰۹	Count		وضعیت تأهل	گاهی
۴۰/۵%	۳۴/۸%	۴۱/۴%	% within			
۱۰۵	۱۵	۹۰	Count		وضعیت تأهل	اغلب
۳۴/۰%	۳۲/۶%	۳۴/۲%	% within			
۲۲	۷	۱۵	Count		وضعیت تأهل	همیشه
۷/۸%	۱۵/۲%	۵/۷%	% within			
۳۰۹	۴۶	۲۶۳	Count		جمع	
۱۰۰/۰%	۱۰۰/۰%	۱۰۰/۰%	% within			

جدول شماره ۱۰ - نتایج آزمون من ویتنی وضعیت تأهل و میزان بهره‌مندی از مطبوعات

Sum of Ranks	Mean Rank	N	وضعیت تأهل	میزان بهره‌مندی از مطبوعات
۴۰۰۹۷/۰۰	۱۵۲/۴۶	۲۶۳	مجرد	
۷۷۹۸/۰۰	۱۶۹/۵۲	۴۹	متاهل	
		۳۰۹	Total	

فصلنامه پژوهش‌های تربیتی

فرضیه چهارم - بین دانشجویان رشته انسانی و غیرانسانی در بهره‌مندی از مطبوعات تفاوت معنادار وجود دارد.

همان‌طور که در جدول شماره ۱۱ ملاحظه شد در مقایسه رشته علوم انسانی‌ها و غیرانسانی‌ها، ۴ درصد انسانی‌ها و ۷ درصد غیرانسانی‌ها هرگز از مطبوعات بهره‌مند نیستند و ۵۰ درصد انسانی‌ها و ۵۸ درصد غیرانسانی‌ها به ندرت یا گاهی از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند. همچنین ۴۷ درصد انسانی‌ها و ۳۵ درصد غیرانسانی‌ها اغلب یا همیشه از مطبوعات بهره‌مند هستند.

مقایسه میانگین رشته علوم انسانی‌ها و غیرانسانی‌ها نیز حاکی از آن است که انسانی‌ها بیشتر از غیرانسانی‌ها از مطبوعات بهره‌مند می‌باشند اما تفاوت مشاهده شده با توجه به نتایج آزمون ناپارامتری من ویتنی به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد.

جدول شماره ۱۱ - توزیع پاسخگویان بر حسب میزان بهره‌مندی از مطبوعات به تفکیک رشته تحصیلی

Total	رشته تحصیل		Count	هرگز	میزان بهره‌مندی از مطبوعات
	غیرانسانی	انسانی			
۱۵	۱۱	۴	Count	تحصیل	هرگز
4.9%	6.9%	2.7%	% within		
42	21	21	Count	تحصیل	بندرت
13.6%	13.1%	14.1%	% within		
125	72	53	Count	تحصیل	گاهی
40.5%	45.0%	35.6%	% within		
105	43	62	Count	تحصیل	اغلب
34.0%	26.9%	41.6%	% within		
22	13	9	Count	تحصیل	همیشه
7.1%	8.1%	6.0%	% within		
309	160	149	Count	جمع	
100.0%	100.0%	100.0%	% within		

میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..

جدول شماره ۱۲- نتایج آزمون من ویتنی رشته تحصیلی و میزبان بهره‌مندی از مطبوعات

Sum of Ranks	Mean Rank	N	تحصیل	
24415.00	163.86	149	انسانی	شاخص بهره‌مندی از مطبوعات
23480.00	146.75	160	غیرانسانی	
		309	Total	

شاخص بهره‌مندی از مطبوعات	
10600.000	Mann-Whitney U
23480.000	Wilcoxon W
-1.781	Z
.075	Asymp. Sig. (2-tailed)

بنابراین میزان بهره‌مندی دانشجویان از مطبوعات در بین دانشجویان منطقه ۹ بسیار پایین است و ویژگیهای فردی نیز در آن نقشی ندارد بلکه بیشتر زمینه‌های فرهنگی می‌تواند در این مسأله نقش داشته باشد که تحقیقات بعدی می‌تواند آن را دنبال کند.

با توجه به نتایج فوق موارد ذیل جهت بهبود وضع مطالعه مطبوعات توسط دانشجویان پیشنهاد می‌شود:

- ۱- ارائه آرشو مطبوعات در تمامی واحدهای دانشگاه آزاد.
- ۲- ایجاد انگیزه مطالعه نشریات از سوی اساتید محترم با ارائه کارهای تحقیقاتی.
- ۳- افزایش تیراژ مطبوعات.
- ۴- توزیع به موقع نشریات در شهرستانها.
- ۵- تجدیدنظر در محتوای مطبوعات توسط دست‌اندرکاران و توجه بیشتر به نیازهای جوانان.
- ۶- انجام تحقیق در ادامه این تحقیق بخاطر دسترسی به ریشه‌های فرهنگی این عدم علاقه به مطالعه در قشر جوان و تحصیل کرده.

کتابنامه

- البر، پیر، (۱۳۶۸). مطبوعات، جلوه، فضل‌الله، سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، تهران.
- مک کوایل، دنیس، (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی، اجلالی، پرویز، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، تهران.
- مک کوایل، دنیس، (۱۳۸۲). مخاطب شناسی، منتظر قائم، دکتر مهدی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه، تهران.
- نبئی، سودابه، (۱۳۷۲). مطبوعات و مخاطب، فصلنامه مطالعاتی و تحقیقاتی رسانه، بهار.
- میلر، دلبرت، (۱۳۸۰). راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی، نایی، هوشنگ، نشر نی، تهران.
- بینگر، اتولر، (۱۳۷۶). ارتباطات اقناعی، رستمی، علی، مرکز تحقیقات و مطالعات و سنجش برنامه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- تانکاره، جیمز، (۱۳۸۱). نظریه‌های ارتباطات، دهقان، علیرضا، انتشارات دانشگاه تهران، تابستان.
- سرمد، زهره، (۱۳۷۸). بازرگان، عباس، حجازی، الهه، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، مؤسسه آگاه، تهران.
- سرایی، حسن، (۱۳۷۲). مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق، انتشارات سمت، تهران.
- گلدسته، اکبر و همکاران، (۱۳۷۷). راهنمایی کاربران spss6، جلد ۲، انتشارات حامی، تهران.
- کلینجر، فرد، ان، (۱۳۷۴). مبانی پژوهش در علوم رفتاری، سخن.
- ال‌رک، پاملا ال وستل، رابرت بی، (۱۳۸۰). درسنامه پژوهش پیمایشی، نظام شهیدی، مهراندخت و امیدی صحنه، اردشیر و متحد، محمود، برکه، زمستان.

- میزان بهره‌مندی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد منطقه..
- جهانبخش، اسماعیل، (۱۳۸۲). راهنمای ساده کاربرد آزمونهای آماری در پژوهشهای علمی با استفاده از spss، انتشارات مؤسسه علمی دانش پژوهان برین، زمستان.
- دواس، دی. ای، (۱۳۸۳). پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ناییبی، هوشنگ، نشرنی.
- سهرابزاده، مهران، عبدی، عباس، (۱۳۷۱). بهره‌مندی شهروندان تهرانی از مطبوعات، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

